

POTRAGA ZA ČOVJEKOM

Ibrahim Čikić

ČOVJEKOM

Izdavač
Organizacija KOD

Urednik
Srđan Perić

Uvodne riječi
prof. dr Milan Popović
Dragoljub Duško Vuković

Lektura
Predrag Nikolić

Dizajn i priprema za štampu
Marija Marković

Štampa
Copy Center Podgorica

Tiraž
100

Podgorica, decembar 2021.

POTRAGA ZA ČOVJEKOM

Ibrahim Čikić

Kasno je za moljenje, ovo je vrijeme spašavanja vlastite duše.

*Upamti, oprost se može tražiti samo
od onoga kome si učinio nepravdu.*

Ibrahim Čikić

Sadržaj

U potrazi za čovekom	9
Priče koje može slušati i gladno čeljade . . .	13
Riječ urednika	17
Zovi me dah	23
Insani	27
Braća.	29
Rahmetli nana Vukosava	31
Ajlan	35
Hair - Olsun.	37
Imao si slobodnu volju	41
Moj manifest	43
Slični	45
O Budimu ti pričam	47
Lažu vas	49
Babov amanet.	51
Do podne	53
Bujrum.	55

Zejnîl-aga	59
Dok ne zaspi	61
Niko	63
Berlinski i „naši” zidovi	65
Naumpade mi	67
Halal	69
Nije umro, no se rodio	71
Burek	73
Bako	75
Oblak dođe i prođe	77
Kod Toše na čoše	79
Sve je isto	81
Doktor	83
Puši špiker	85
Razglas	87
Student ipo	89
Šta ja znam	91
Čudan zeman nastade, sve fukara postade .	93
Bilješka o piscu	96

U potrazi za čovekom

Pluralistički univerzalizam. Ovako je Imanuel Volderstin, otac teorije svetskog sistema, pregnantno formulisao normativni ideal za koji se, u sve kompleksnijem, dramatičnijem i opasnijem svetu, treba boriti. Podrazumeva se, ali nije suviše istaći, druga strana ovog istog, pluralističkog univerzalizma, jeste univerzalistički pluralizam. Nasuprot ovima, međutim, u današnjem svetu, dominiraju njihovi brojni, agresivni i bučni – lažnjaci i nasilnici. Lažni i ubilački univerzalizam. I lažni i ubilački pluralizam. I to jednako u velikom svetu, kao i kod nas, u Crnoj Gori. U velikom svetu trampizam, breksitizam, „suverenizam“, fašizam. U Crnoj Gori sve lažniji i sve nasilniji DPS građanizam. Istovremeno alatka i maska. Ispod koje se krije tridesetogodišnja mafiokratija. Broj onih koji se suprotstavljaju ovim brojnim patološkim i opasnim lažnjacima, i u svetu i kod nas, jeste u porastu, ali je još uvek mali, u svakom slučaju još uvek je daleko od neophodne kritične mase. Među ovima, kod nas, u Crnoj Gori, jedan od najznačajnijih, najpoznatijih i najhrabrijih, u svih ovih trideset godina, bio je i ostao naš sugrađanin Ibrahim Čikić. Sa svojom poznatom golgotom iz ratnih 1990-ih. I sa svojim neprestanim svedočenjima o

njoj. U svoje dve prethodne knjige, *Gdje sunce ne grije* i *Knjiga o ljubavi*. I u svojoj novoj knjizi, *Potruga za čovjekom*, KOD, Podgorica, 2021., koja uskoro izlazi iz štampe. I sve to bez prestanka na liniji onog volerstinovskog pluralističkog univerzalizma odnosno univerzalističkog pluralizma.

Pri tomu čitaocu nije lako da odluči, šta je u *Potrazi za čovjekom*, autentičnije i uzbudljivije, njena pluralistička ili njena univerzalistička strana. Pluralistički kosmos Ibrahima Čikića je više nego bogat. Nacija, vera, islam, savremenost, istorija, Crna Gora, Bijelo Polje, Akovo, galerija neponovljivih, običnih, malih, velikih likova. U ovom kosmosu, za autora ove kolumne, poseban, pa i najveći sjaj, ipak, imaju dva izvanredna lika i sećanja. Sećanje Ibrahima Čikića na očevu poduku o potrebi da se vera, molitva i Ramazan praktikuju krajnje smerno, skromno i diskretno. (Koliko je samo ova poduka superirorna u odnosu na sve one krune i odežde, nadmenosti i oholosti, buke i nametljivosti, mnogih današnjih takozvanih novovernika, zapravo lažnih vernika.) I ono drugo sećanje, na sjajni lik nedavno preminule Jelisave Kalezić, jedne od najznačajnijih žena, profesorica univerziteta i demokratskih političarki našeg vremena.

Univerzalistički svet Ibrahima Čikića u ovoj knjizi nije manje bogat. Ni manje pluralan. Nepravda i pravda, zločin i oprost, fašizam i antifašizam, polarizacija i egalitarizacija, oligarhija i demokratija, zid (Berlinski i naš) i sloboda, laž i istina, klerikalizam i vera. I uvek otpor. Ibrahim, čovek, dah.

Zahvaljujući izuzetnoj širini, otvorenosti i kooperativnosti njenog autora, nova knjiga Ibrahima Čikića dobila je još dva značajna, urednička elementa i pojačanja. Ona Srđana Perića, urednika izdanja, profesora književnosti i poznatog građanskog aktiviste, i ona Dragoljuba Duška Vukovića, jednog od doajena crnogorskog novinarstva i urednika PCNEN, u kojima su se tekstovi iz ove knjige prvi put pojavili, u poslednjih četiri godine. Na taj način, ova knjiga i njen autor, samo su dobili. A naša mala i jedina, napaćena i ponosna, visovita i krševita Crna Gora, uz jednu izuzetnu knjigu, na jednom mestu, dobila je još i onu danas toliko potrebnu, vrednu i dragocenu saradnju. Autora i dva urednika. Tri

tridesetogodišnja borca za pluralistički univerzalizam, odnosno univerzalistički pluralizam koji nam je danas kao hleb nasušni neophodan.

Milan Popović
(objavljeno u Nezavisnom nedjeljniku Monitor
10. septembra 2021. godine)

Priče koje može slušati i gladno čeljade

Postoje tri vrste pripovjedača.

Oni koji ne zavređuju nikakvu pažnju i čista je danguba baviti se njima na bilo koji način.

Oni koji se mogu slušati/čitati siti.

Oni koji se mogu slušati/čitati gladni.

Ibrahim Čikić spada u ove treće.

On u svojim blogovima/pričama ne okoliši i brzo dovodi čitaoca do 'tačke sa koje nema povratka', a potom vješto razvlači priču samo do granice koja upozorava na opasnost od dosade.

Neke njegove pripovijesti su takve da u njima uživaš kao da srkućeš najbolju kahvu.

Neke te s lakoćom pouče dobrome i pamtljive su upravo zbog te lakoće.

Od nekih ti ostane neka guka gorčine u grlu koje danima ne možeš da se kurtališeš. Ali to je gorčina koja tjera na razmišljanje i na pregnuće.

I kada su njegovi blogovi/priče parabole, i kada iz njih zrači zgusnuta mudrost zena, i kada riječi prosijava kroz sito hroničar rodne varoši, sa Ibrahimom je čitalac uvijek na dobitku.

Ibrahim kao angažovani mislilac kritički oštro sudi o stvarnosti i ljudima, opominje one koji su na pogrešnom putu, a tješi i kurži one kojima je na srcu ljudska dobrobit i sreća. On je i drug, saborac na koga se možeš osloniti, i mudrac koji upućuje u tajnu ispravnog življenja.

Imao sam privilegiju da, kao urednik u redakciji portala PCNEN, budem prvi čitalac blogova/priča koje će se pojaviti pred novom publikom. Sada se tome istinski radujem.

Dragoljub Duško Vuković

Riječ urednika

Knjiga koja je pred tobom je plod poslijepodnevnog razgovora u bjelopoljskoj kafani na obodu gradskog jezgra. U pokušaju vrednovanja i orijentacije u odnosu na vrijeme i ljude, Ibrahim Čikić je dao ideju da se na jednom mjestu urede tekstovi koje je pisao, a PCNEN objavljivao u periodu od četiri godine. Tada mi je data sloboda da izvršim odabir, skraćivanje, produžavanje ili bilo kakvu drugu intervenciju nad tekstovima. Ne znam da li sam uspio da uradim to na valjan način, ali sam nastojao da od 113 tekstova izaberem one koji najbolje uobličavaju Ibrahimovu poetiku.

Gotovo pet milenijuma nakon Epa o Gilgamešu teško da postoji bilo autorski bilo urednički postupak koji je jedinstven i nov, ali kao u partiji šaha, ljepota slijedi ukrštanjem varijacija i nijansiranjem mogućnosti. Tako sam nekoliko mjeseci pokušavao probiti se kroz jedinstvenu poetiku bola sa osmijehom.

U tekstovima sam nerijetko intervenisao uklanjanjem svega onog što ima kontekst vremena kada se izdaje ova knjiga, a isticanjem onog što je misao i osjećaj koji omeđuje vanvremenski sloj. To su priče o razumijevanju, velikodušnosti, širini... priče o bjelopoljskoj

varoši koja se rastače, o univerzalnoj sudbini čovjeka bačenog u iskušenja vremena koje se mijenja i koje mijenja.

Bez obzira da li govori o Ajlanu, čika Miloju ili Avdagi, Ramizu ili Vukosavi, Ahmedu ili Šejhi, on tvori priču o potrazi za susretom i korak dalje – ljubavi i odanosti. Kaleidoskop motiva i likova daje sliku grada i svijeta gledanu kroz oči onog čiji vid nije bio opterećen koprenom iluzije da ljudi ne mogu učiniti zlo jedni drugima, onog koji je sam doživio zlo i oprostio ga načinom koji me je početno zbunio, ali koji mi je pomogao da dublje razumijem potrebu čovjeka za čovjekom, čak i onda kada se čini da ga je nemoguće pronaći.

Ibrahimu Čikiću sam zahvalan za povjerenje koje mi je dao u mjeri i na način sa kojim sam se prvi put susreo, a da li sam ga opravdao je manje važno od odgovora na pitanje: da li je pred vama štivo vrijedno čitanja. Tvrdim da jeste.

Srđan Perić

POTRAGA ZA ČOVJEKOM

Zovi me dah

„Ja nisam hrišćanin, židov, ni musliman,
nisam hindu, budist, sufi ni zen.
Ne pripadam ni jednoj religiji
niti kulturnom sistemu.
Nisam sa istoka niti sa zapada.
Nisam iz okeana niti sa kopna.
Ni zemaljski ni nebeski.
Niti sam sazdan od nekakvih
hemijskih elemenata.
Ja ne postojim.
Nisam biće iz ovog života,
niti onog sljedećeg.
Nisam postao od Adama i Eve,
niti po bilo kojoj priči o postanku.
Moje mjesto je besprostorno,
moj trag je bez traga.
Nisam ni tijelo ni duh.
Pripadam Njemu,
Jednome,
Tvorcju Svega

koji nema početak ni kraj.
Zovu me – Dahom.
Dišuće ljudsko biće.
Samo dah
i jedino dah
i ništa više.“

Rumi
Da poštovani prijatelju, ovo je Zbilja i Suština našeg stanja na Zemlji, htio to sebi priznati ili ne. Samo zaljubljenici u vlastiti ego i konformizam, neznalice, glupani i zločinitelji profiliraju podjele i razlike. Izmišljaju kovanice za umske špekulacije kako bi lakše vladali ruljom ili stampedom. Zavisno od situacije. Nažalost, zbog nezasićenosti ovih prvih i gluposti onih drugih, historija je puna sijašet primjera, krvavih obračuna u kojima su stradali desetine miliona dašaka ili kako ih drugačije zovemo ljudi. Pa čemu podjele, rulje, torovi, hajke, partije, asocijacije, nacije, vjere, ideologije, podržavanje ove ili one strane... Možeš ti sebe nazivati bilo kojim imenom ali ako se ne vladaš po Zakonu ti si obični lažljivac i ništa više. Kolateralna šteta. Statistika. Zločinitelju.

Pogledaj me u oči ako imaš hrabrosti
i reci šta vidiš u njima.

Ništa. Zar ti to zoveš očima, veli mi.

Znao sam, ali da mi se srce smiri, pitam te.

Kako će slijepac na tuđe nedaće, nešto vidjeti.

Kad mu je srce, iako mu se čini da je među živima,
davno umrlo.

Mrzitelju različitosti,

da nisi sam sebi srce ubio

u njima si mogao vidjeti:

Sunce Ljubavi.

Mjesečevu svjetlost punu uzdaha.

Zemlju ispunjenu nepravdom.

Vjetrove silne pune tuge.
Podrhtavanje tla od prevelike boli.
I kišu od bisernih suza.
I dugu oprosta.
I Srce veliko ko Univerzum.
I Veličanstvenog i Uzvišenog Boga.
Mržnja je ubila čovjeka u tebi,
pa si postao gori od zvijeri.
Zato si slijep i pored očiju.
I nikada nećeš
biti dah, niti na
Put Ljubavi izaći.
Počeo sam sa Rumijem pa ću sa njegovim stihovima i završiti.
„Ne traži raj i pakao
u budućnosti.
Oni su ovdje i sada.
Ako možeš voljeti
nekoga bez
očekivanja,
bez računice – ti si u raj.
Ako si u svađi i mržnji –u paklu si.“

(tekst objavljen 18.12.2018. godine)

Insani

Danas sam bio na dženazi (sahrani), čovjeku koji je prije tridesetak godina živio u mom komšiluku. Vele da je dva-tri dana ležao mrtav u stanu. Ovo je u posljednjih nekoliko godina četvrti slučaj. U centru Bijelog Polja umiru nam komšije samci i samice, a mi po dva tri dana ne znamo ni da su umrli. Realnost otuđenosti koja polahko postaje naša svakodnevica. Rastjerane porodice širom dunjaluka, a stari i nemoćni insani su prepušteni na milost i nemilost „komšija i prijatelja”. Otuđenost i nemar prema najbližim je postala naša svakodnevica.

U Bijelom Polju je sve do kraja osamdesetih godina prošlog vijeka bio običaj da stariji ljudi „nepoznatog” momka pitaju: „Či si ti momče?” Dakle, nisu pitali kako se zoveš, već či si ti? Bjelopoljska čaršija je tada imala više radnika nego što danas grad ima stanovnika. Imali smo više fabrika i preduzeća nego što danas imamo kafića. Više zanatlija i majstora nego taksista.

(iz teksta „Ruski rulet”,
objavljenog 18.08.2016. godine)

Braća

Uvijek kada se čujem sa mojom drugaricom profesoricom Jelisavom Kalezić emocije udare u glavu. Bože, koliko sam puta bio u avliji njenih roditelja. Istina Jelisavin brat Fronto bio je stariji od mene ali sam ja dolazio sa mojim amdižićem Bekom. Beko je bio drug sa Frontom i po svo ljetu za vrijeme studenskih ferija bili su skupa.

Čika Miloje Dobrašinović otac Jelisavin je posebna priča. Iako je imao visoki status u društvu ostao je obični čovjek iz naroda. Kada bi me onako malehnog ugledao u društvu studenata imao je običaj pitati:

„Šta ćeš ti sa ovim Bitlisima? Bolje ti je sa bapkom u džamiju. Pokvarit će te ovi rokeri dijete.”

„Bio sam čika Miloje. Bapko me je i poslao ovamo među studentariju. Od njih se veli ima šta naučiti. Veli mi naučit ćeš makar da voliš ljude i uvažavaš različita mišljenja.”

„Zna Avdaga šta radi. I on je tako kada je bio tvojih godina trčao u Tršovu avliju i među studente. Ali džamija mu bi draža od komunista. Mogao je da je htio, ali...”, nasmijao bi se Miloje pomi-
lovao me po glavi i produžio svojim poslom.

Gitara, pjesma, stoni tenis, diskusije, dijeljenje zalogaja namazanih kriški domaćeg hljeba, kupanja na Sinjavcu, fudbal, boks, zabavne večeri u Hotelu Sandžak zauvijek će ostati u mom sjeća-

nju. Bože, doista se disalo jednom dušom. Svako je uvažavao svakog. Bilo je šale na pretek, ali umjerene i uglavnom na vlastiti račun. Čuvao se slabiji.

Širila se ljubav, niko nije znao mrziti. Kuće se nikada nisu zaključavale. Nikada svađe i tuče. Jedne cipele, majicu ili pantalone momci su nosili na smjenu. Uglavnom kada su izlazili sa djevojkama. Nikada se nije čulo da je neko rekao ovo je moje, ne dam.

(iz teksta „Glasaj za promjene pa šta bude”,
objavljenog 04.09.2016.)

Rahmetli nana Vukosava

Ibrahime, pričat ću ti o mojoj nani Vukosavi. Umrta je, Bog joj se smilovao, daleke 1970-te godine, započe svoje kazivanje u Štoju kod Ulcinja majka mog prijatelja Ramiza (Čindrak) Grbović. Bila je rodnom iz Babina kod Berana iz poznate kuće Vukićević. Imala je dva brata. Stariji je bio u Beogradu, inače ilegalac i član Komunističke partije, a mlađi je živio u Babinama. Vukosava je imala oko dvadeset pet godina i živjela je u zajednici na očevom imanju sa mlađim, oženjenim bratom. Brat je zbog posla često odsustvovao od kuće, a snaha je za vrijeme njegovog odsustva pokazivala čudno ponašanje. Zbog toga Vukosava odluči da sve ostavi i krene kod starijeg brata u Beograd.

Bilo je to po završetku Prvog svjetskog rata i tada nije bilo prevoza, tako da se pješice uputi u pravcu Beograda. Idući kaljavom džadom, prvi akšam je zateče na ulasku u selo Petnjica. Na samom ulazu u selo ugleda prelijepu kamenu kulu (kula Kršića) i čovjeka kako cijepa drva u avliji. Umorna i promrzla, Vukosava nazva dobro veče neznancu. Domaćin odgovori na pozdrav očekujući pitanje. Ali, moja nana više nije mogla ni riječi progovoriti. Samo je širom otvorenih očiju posmatrala čovjeka.

„Kuda si krenula djevojko?“, upita domaćin.

„Za Beograd, da tražim brata“, odgovori Vukosava.

„Kakav Beograd, kakvog brata? Znaš li ti koliko je to daleko i da su šume pune razbojnika? Opasan je to put i za muško a pogotovu za žensko čeljade. Bujrum na konak, odmori se i naspavaj. Smjestit ću te u ženske odaje pa ujutro vidi šta ćeš i kud ćeš“.

Akšamski vakat i hladno vrijeme, ljubazan i dobronamjieran odnos domaćina učiniše da Vukosava prihvati ponudu. Prespavala je tu večer sa ženama u kuli Kršića.

Prema kazivanjima onih koji su je poznavali, u tom vaktu je bila prava ljepotica. Iskupilo se tu večer, kod domaćina Kršića, na sijelu puna odaja ljudi i žena. Bogami dragog, te večeri Vukosavin ponos, odlučnost, moral i ljepota očara prisutne. Još kada kroz razgovor saznadoše suštinski razlog njenog odlaska od kuće i namjeru da se više nikada ne planira vratiti sa snahom da živi pod istim krovom, širom joj otvori vrata srca prisutnih. Svi su poželjeli da nađu načina kako da je trajno zadrže u svojoj sredini.

„Draga Ramiza, tadašnji starci su bili pravi mudraci. Vidjeli su oni da se ja više ne planiram vraćati u Babine, a i da sam odlučna nastaviti put za Beograd. Znali su kakvim opasnostima se izlažem prilikom takvog putovanja i željeli su da mi pomognu. Zato su riješili da me pokušaju odvratiti od takve opasnosti. Tako mi ponudiše da se udam za naočitog, a Bogami i bogatog momka. Predložiše mi Deliju Rastodera. Šćeri moja, meni je takva ponuda toliko teško pala, da sam molila Boga da se zemlja otvori ispod mene kako bih propala u nju. Činilo mi se da bi mi bilo lakše da me zemlja proguta nego da se udam. Znala sam da su oni muslimani, a ja pravoslavka. Vidjela sam i da su oni fini ljudi i da su me ljudski primili ali gdje da se udam?“, često bi mi ovako o tim događajima govorila nana.

Već sutradan, domaćin Kršić napravi situaciju da se „slučajno“ sretnu Delija i Vukosava kako bi se upoznali i popričali.

Neka se vide momak i djevojka pa ako Bog da da se dopadnu jedno drugom neka sami odluče šta će i kako će dalje. Ali prije susreta domaćin reče Vukosavi:

„Slušaj me šćeri, volja ti ostanu u kuli koliko ti drago, volja ti idi za Beograd, a volja tvoja i ako se odlučiš udati. Ti moraš odlučiti šta ti je činiti.“

Ovako je moja nana opisivala prvi susret sa Delijom nastavi Ramiza priču:

„Delija bijaše visok, fin i naočit momak. Lijep i učinje mi se fine naravi. Boga mi se on meni na prvi pogled dopade. Ali sam zamolila da mi daju još jednu noć i dan da razmislim.“

Tako je moja nana igrom sudbine došla u situaciju da bira put za Beograd ili životnog saputnika. Hvala Bogu izabrala je udaju za moga dedu i slušaj sada šta se dalje dešava.

Ja ne znam tačno koliko je dugo živjela u braku sa mojim dedom. Ali znam da je izrodila desetoro djece sa Delijom. Nažalost, samo prvo i deseto je ostalo živo, a onih osmoro između njih su pomrla. Žive su najstarija Vukosavina šćer Bajra (moja tetka) i najmlađa Fatima (moja majka). Neka od onih osmoro umrlih su umirala u različitim situacijama. Jedna su umirala na porođaju, neka poslije nekoliko mjeseci ali nije se nikada saznao uzrok smrti.

Vukosavinim nedaćama nikada kraja. Kada je moja majka (Fatima) imala četrdeset dana, krene moj dedo na sedleniku u planinu, da kupi volove. Bilo je zimsko doba i naiđe sa konjem na poledicu. Pričala mi je nana da je sedlenik bio azgin konj i kako se poklizao, zbacila Deliju sa sedla i on padne svom težinom leđima na zemlju. Sve vrijeme je ležao u postelji i dvadeseti dan nakon tog događaja je umro. Nana je živjela dugo godina poslije njegove smrti. Tetka Bajra je imala jedanaestoro djece, a moja majka Fatima mene i dva brata, Aćifa i Almira. Zadnjih deset godina života nana Vukosava je živjela sa mojom majkom. E, moj Ibrahime, kakva je to žena bila samo da ti je znati, sa suzama u očima završi Ramiza kazivanje.

(iz teksta „Duša Sandžaka“ (XVII),
objavljenog 09.10.2016. godine)

Ajlan

Tebi se obraćam čovječe. Baš tebi, nedužnoj žrtvi svakodnevno bombardiranoj desetinama (dez)informacija iz razno-raznih izvora o aktuelnim političkim, vjerskim, ekonomskim... dešavanjima. Globalizacija je učinila zemlju u veliko selo. Vladajuća oligarhija se svim silama trudi da ti nametne potrošački mentalitet, vještačke podjele i strah od različitosti. Pokušavaju ti kreirati svijest onako kako njima odgovara u datom momentu. Žele te totalno dezorijentisati kako ne bi mogao razlikovati istinu od laži. Hoće da te od Božijeg namjesnika na Zemlji učine pripadnikom stampea kako bi ti mogli kao biku mahati crvenom krpom da kidišeš na metu koju ti oni odrede.

Nemoj da misliš da je u prošlosti bilo drugačije. Pogledaj historiju ljudske civilizacije, a dovoljno ti je i da pažljivo iz više izvora proučiš povode krvavog raspada bivše nam domovine i sve će ti postati jasno kao dan.

***

Ovo pisanje posvećujem tebi rahmetli Ajlane i svim Ajlanima širom Sirije, Iraka, Jemena, Libije, Mijanmara, Palestine, Afganistana... Ja sam istinski sljedbenik vjere mog praoca Ibrahima a.s, i po njegovom amanetu slijedim nepatvoreni sunnet posljednjeg Allahovog Poslanika, Muhammeda, Bog blagoslovio nje-

ga i njegovo čisto i plemenito potomstvo. Ja sam slobodnouman čovjek i ne pripadam niti saudijskim, iranskim ili bilo kojim drugim centrima moći. Moja duša nije na prodaju. To mi je sve što imam. Sa selamima i dovama i smrt fašizmu-sloboda narodu, Ajlane!

(iz teksta „Smrt fašizmu Ajlane”,
objavljenog 17.12. 2016. godine)

Hair - Olsun

Ahmed je bio vlasnik građevinske kompanije u Teheranu. Uz pomoć banke krenuo je u izgradnju dvije zgrade. Bankin novac i njegova snalažljivost uspješno su priveli posao kraju. Preko odgovarajućih agencija ponudio je stanove na prodaju i zadovoljno trljao ruke očekujući veliku zaradu. Prošlo je nekoliko mjeseci, a niko nije čak ni nazvao da pita koliko košta stan u njegovim zgradama. Hvatala ga je panika. Probio je rok grejs perioda i banka je očekivala da počne sa vraćanjem kredita. Avaj, niti ima kupaca ni novca. Niko ni da pita koliko koštaju njegovi stanovi. Vrijeme je prolazilo i banka je poslala posljednje upozorenje Ahmedu da ukoliko u narednih mjesec dana ne uplati prvu ratu oni će preuzeti njegove zgrade kako bi povratili uloženi novac. Očajan, sjetio se Šejha kod kojeg je imao običaj kao dijete odlaziti i slušati predavanja. Uputio se pravac njegovoj kući. Nakon uobičajenog pozdrava i formalnih pitanja, Ahmed objasni Šejhu u kakvoj se situaciji nalazi, tražeći od njega da mu pozajmi novac za prvu ratu.

„Ne brini Ahmede. Pozajmit ću ti novac ne za jednu već za tri rate, ali stani malo da popričamo. Imam jedno pitanje za tebe prije nego ti dam novac. Ako budeš istinito odgovarao na moja pitanja, moj novac ti neće trebati. Sjedi.“ Nakon što sjede, Šejh nastavi: „Ima li neko u tvojoj porodici da si mu u hakku? Ne tražim od tebe

odmah odgovor. Doći ćeš sutra ako Bog da i dobro razmisli.“ Ahmed je dugo grozničavo razmišljao kome li je u porodici mogao nanijeti nepravdu. Sjetio se sestre Lejle i podjele babine imovine nakon njegovog preseljenja na bolji svijet. Zakinuo je oko podjele nasljedstva. Sa nestrpljenjem je čekao sabah i susret sa Šejhom. Odmah nakon selama, Ahmed upozna Šejha da je u hakku sestri Lejli i da on sa njom ne govori skoro dvadeset godina poslije tog slučaja. Objasni mu da nema pojma ni gdje živi, da li je udata i ima li djece.

„Ahmede, potruđi se da saznaš gdje stanuje. Evo ti novac i kupi dobru hediju za nju. Kupi nešto i za djecu, možda ih bude imala, a i za supruga. Idi potraži je i nađi načina kako da se pomiriš sa njom. Dođi mi opet ujutro.“

Ahmed je preko zajedničkih nekadašnjih prijatelja lahko saznao gdje mu je sestra. Bila je udata i imala je djecu. Živjela je u jednom siromašnom teheranskom kvartu kao podstanar. Sav Šejhov novac potrošio je na poklone i žurno se autom uputio Lejlinom domu. Susret brata i sestre bio je srdačan. Poslije toliko godina, Lejla je plačući pohrlila bratu u zagrljaj. Nisu pominjali razlog ljetnje. Dugo su se držali za ruke i skupa plakali. Lejla je bila presrećna zbog Ahmedovog dolaska. Upoznala je supruga i djecu sa bratom. Pokloni su dodatno raskravili srca Lejline porodice. Ahmed je jedva čekao jutro da se susretne sa Šejhom. Do u detalje mu je ispričao susret sa Lejlom. Vidio je suze u njegovim očima. Iznenada, Šejh prekide Ahmeda pitanjem:

„Gdje živi tvoja sestra Ahmede?“

„Ona je podstanar.“

„Slušaj me dobro šta ću ti reći. Odmah idi kod sestre i povedi je u najljepši apartman u tvojim zgradama. Poklonit ćeš joj taj stan i dođi sa njom kod mene da vam odmah napravim ugovor o poklonu. Ti ćeš ga uknjižiti na njeno ime. Idi odmah i Allahimanet!“ Lejla se iznenadi drugom bratovom posjetom. Kada je čula razlog njegove posjete kroz suze progovori.

„Brate moj, hvala ti, ne treba mi nikakav apartman. Meni je dovoljan bratski zagrljaj i lijep odnos. Nisam na ulici.“

Ahmed ispriča Lejli susret sa Šejhom i ono što mu je on rekao.

Zamolio je da pođe sa njim do zgrade kako bi joj pokazao stan. Sljedećeg jutra pokucaše na Šejhova vrata.

„Dobro je Ahmede. Uradio si onako kako sam ti rekao. Sada idi kući i čekaj. Ako Bog da, više ti moja pomoć oko novca neće trebati. Sam ćeš se osloboditi duga. Idite i vidimo se za tri dana.“ Sjutradan je Ahmed prodao tri stana. Od tog novca vratio je kompletan dug banci. Preostali stanovi su mu bili čista zarada. Sa nestrpljenjem je očekivao susret sa Šejhom. U vakat ranog sabaha bio je ispred Šejhove kućice.

„Sve znam, krenula te nafaka Ahmede. Nisi mogao ni sanjati da ćeš prodajom samo tri stana moći vratiti kredit banci. Onog momenta kada si počinio nasilje prema Lejli zaključao si sebi nafaku i nju doveo u stanje potrebitosti. Dijelio si ti novac drugome kako bi umirio savjest, ali nije bilo kabul. Preskakao si bližnjega! Iako si svih ovih dvadeset godina mukotrpno radio, bukvalno nisi imao ništa. Nije bilo bereketa u tvom novcu. Nema sreće na tuđoj nesreći i hakku, zapamti. Zato Gospodar odlaže kaznu dajući vremena grešniku da se pokaje. Tako se ogleda Njegova milost prema robovima. Da nisi iskoristio ovu priliku, tvoj grijeh bi platio neko iz tvog potomstva. Lejla nije ništa srećnija sada nego onda kada je bila podstanar. Ona je čeznula za bratom, a ne za imetkom. Njena djeca bi sigurno isplivala i bez tvoje pomoći na selamet, ali bi tvoja stradala. Takav je Allahov Zakon. On je uvijek na strani potlačenih. Teško se onima koji gaze pravo i dostojanstvo drugoga. Budi siguran da će neko i njihova zgaziti. Ti si imao sreću. Ispravio si se prije smrti. Ostavio si situaciju čistu nasljednicima. Idi sada i dobro pazi kako se ponašaš. Hair-olsun.“

Ovu priču sam čuo tokom moje posjete Teheranu i prenosim vam je što vjernije umijem.

(tekst objavljen 24.04.2018. godine)

Imao si slobodnu volju

Najlakše je za svoja (ne)djela tražiti krivca u drugom. Sam si kriv za sve što ti se desi. Bilo da je u pitanju dobro ili zlo. Sve je posljedica tvog djelovanja. Kriv si što nisi iako si morao i po ljudskim i nebeskim zakonima saslušati i drugu stranu. Ti si kriv što si zarad sitnog interesa predao sudbinu u ruke političarima i sveštenim licima. Isto bi ti radio i da nije bilo njih. Oni su ti samo pomogli da se pokažeš u punom „sjaju“. Takva je tvoja bit. Djela su manifestacija lika i karaktera ličnosti. Sam si kriv ako na Onom svijetu budeš proživljen u liku škorpije, zmije, majmuna, svinje... Ti si i onda kada si bio drug, komšija, prijatelj, kum... mrzio drugačijeg od sebe. Samo si čekao priliku da se pokažeš. Lažeš da nisi znao da monstrumi ne pripadaju ljudskom rodu. Kriv si što si u njima našao uzore. Ti si uvijek dijelio ljude na „naše i njihove“ iako si dobro znao da postoje samo ljudi i neljudi. Zato se pripremi i čekaj plod djela ruku svojih. Od tebe zavisi da li ćete potomci, blagosiljati ili proklinjati.

Nema paralelne istine, selektivnog pamćenja i dvostrukog morala ako želiš ostati čovjek i umrijeti kao ljudsko biće! Nema tog hodže i popa koji ti može pomoći. Upamti, oprost se može tražiti samo od onoga kome si učinio nepravdu. Sve ostalo je blasfemija. Izrugivanje žrtvi i Bogu, Uzvišeno je Njegovo Ime i visoko je On iznad onoga kakvim Ga opisuju tlačitelji.

Nema većeg zločina od negiranja zločina. Možeš se samoza-varavati i opravdavati, to je tvoj had, tvoja bolest i ona je gora od raka.

I na kraju, iako izbjegneš ovozemaljski, sigurno nećeš pobjeći Božijem sudu. Imao si slobodnu volju i svjesno si birao. Zašto nisi slijedio one koji su pričali lijepe životne priče pune ljubavi i nade.

On može sve. Da ti oprostili ili ne oprostili, ali, razmisli dok još imaš vremena šta ćeš sa onima koji se ljudima zovu, a njima si nanio strahovitu bol i nepravdu. Oni su „usko grlo“ tvom oprost. Imaju li oni snage da ti oproste dok te gledaju u najodvratnijem do tada neviđenom liku monstruma i ubojice.

Isus je imao snage i vjere na krstu zamoliti Boga da monstrumi- ma oprostili jer: „Ne znaju šta čine...“

Za razliku od njih ti si znao... Znaš Ti šta činiš.

(iz teksta „Znaš ti šta činiš”,
objavljenog 07.01.2019. godine)

Moj manifest

Sveta obaveza vjerskih i političkih vođa i upravitelja nad ljudima trebala bi da bude pravednost i činjenje dobra. Zato, vladari i upravitelji moraju dobro voditi računa kako bi svim raspoloživim demokratskim sredstvima spriječili anarhiju i bezakonje. Imperativ vođa je da pažljivo osluškuju stanje naroda kako bi poboljšali njegov status i život. Vođe ni u kom slučaju ne smiju koristiti povjerenje im pozicije da se uzdižu iznad naroda i moraju naći načina za interaktivnu komunikaciju sa narodima. Posebna obaveza vladara i upravitelja jeste i držanje u dobro zatvorenoj boci zloduha mržnje i kolektivnog nasilja nad narodima. Mudri vladari moraju znati da nesreća jednog naroda nikada nije donijela sreću onima koji su zlo činili. Zato vladari moraju u korijenu sasjeci mržnju i neprijateljstvo, među kulturološkim različitostima čak i onda kada su u pitanju individualni slučajevi. Jačati građansku svijest i pravnu državu. Vjerske i političke vođe koje podstiču i pomognu da zloduh izađe iz boce, a mogli su ga držati zatvorenog, lično su odgovorni za svaku nesreću koja se dogodi narodu.

Čestite vođe bježe od vlasti, jer znaju kako je teško pravedno vladati i upravljati ljudima. Suza čednog djeteta nema otkupa. Ako je ovo istina u koju nema nikakve sumnje, a sigurno jeste, zapitajmo se makar na trenutak, koliko vrijedi ljudski život! Ko je taj ko može odrediti cijenu nevinog stradalnika?! Svaka jedinka

je makrokosmos, sadržan u mikrokosmosu.

Naše podaništvo je pogonsko gorivo vođama. Njihov konformizam, želja za vlašću uz životinjski nagon za očuvanjem imperija tjera ih da ljudima udaraju na ljude, uglavnom bez ikakvog razloga i povoda. U stvari, razlozi se uvijek izmišljaju i fabrikuju. Povezanost vođa i naroda je začuđujuća, zato lažu oni koji govore da nema kolektivne odgovornosti u masovnim stradanjima ljudi. Da nije bilo masovne podrške vladarima, nikada ne bi ni postali vladari. Upravo, zahvaljujući masovnoj podršci i vladaju. Zato je kolektivna odgovornost apsolutno nedjeljiva od individualne. Ali i u kolektivnom ludilu, individua može ostati čovjek i postati osoba koja ne snosi nikakvu odgovornost. Dok se mi budemo međusobno satirali njihova djeca će uživati u mondenskim ljetovalištima, a tamo oni će pregovarati po najekskluzivnijim svjetskim destinacijama.

(iz teksta „Dok se mi budemo međusobno satirali...”,
objavljenog 15.02.2020. godine)

Slični

Često se zapitam. O Bože moj, ima li više i jedan razlog da poslije svega što sam učinio bilo šta napišem? Dopire li ovo do ljudi? Zar mi ne bi bilo mnogo lakše i ugodnije da sam kao i svi ostali sjedio kući i gledao svoja posla.

Bog mi je Svjedok da se ne bojim smrti. On zna da osim Njega u mom srcu nema mjesta za druge strahove. On mi je Svjedok da volim sve čestite i dobre ljude, a da iz dubine duše prezirem zločinitelje. Pozivam Njega za Svjedoka da ljude ne dijelim po nacionalnim, vjerskim, statusnim i drugim šavovima. Dovoljno je da ima karakterne crte homosapiensa i da ga prihvatim kao duhovnog brata.

Za one koji ne znaju duhovno bratstvo je mnogo jače od biološkog? Biološkog brata ne možeš birati, njega dobijaš igrom Sudbine ali zato duhovnog brata možeš i moraš. Ko poznaje učenje Svetih Knjiga zna da je ovo istina u koju nema nikakve sumnje!

Kada sam daleke 1997. godine išao na Hadž uvjerio sam se da se čak i na tom Svetom mjestu nalaze i sastaju ljudi istih i sličnih moralnih i duhovnih kvaliteta. Osvjedočio sam se da se dva rođena brata nađu u dva različita društva. Vidio sam da na milionskom skupu iako ne znaju jezik i ranije se nisu nikada sreli vođeni vlastitom nutrinom skupa u društvu bude duhovnjak sa duhovn-

jakom, biznismen sa njemu sličnim, trgovac sa trgovcem, licemjer sa licemjerom, lopov sa lopovom, pokvarenjak sa pokvarenjakom i tako redom koliko je ljudskih karakternih osobina. Iako smo svi na istom mjestu i obučeni u apsolutno identične haljinke (Ih-rame) svi smo došli različitim povodima i zato se pronalaze slični.

(iz teksta „Kauzalitet”, objavljenog 02.11. 2016. godine)

O Budimu ti pričam

Za vrijeme osmanskog carstva u Bosni je bio razvijen tarikat (derviški način života) i bilo je mnogo poznatih Šejhova. Ispričat ću ti hićaju vezanu za dva brata. Jedan se zvao Kaimi-baba, a drugi Naimi-baba. Obojica su bili nadaleko čuveni mudraci. Kaimi-baba je jedan dio života boravio u Zvorniku. Tu je umro i ukopan je na Kuli-gradu, gdje su mu kasnije podigli turbe.

Za razliku od brata, Naim-baba je bio nemirnog duha, volio je putovanja, izazove i tako jednoga dana osvanu u Budimu. Iako je tada u Budimu bitisalo oko 70% muslimana, niko mu ne ponudi konak i sahan čorbe da se odmori. Umoran i gladan naiđe na jednu grofovsku kuću i odluči da zakuca na ulaznu kapiju, pa šta mu Bog da. Poslije nekoliko dekika kapiju otvori mladić obučen u grofovsku odjeću i ljubazno upita neznanca šta želi.

„Ima li bujruma,“ upita Šejh.

Umjesto odgovora mladić uze Naim-babu pod ruku i uvede ga u kuću.

Ubrzo je posluga servirala večeru. U društvu Grofa i njegovog sina do kasno u noć su muhabetili o raznim temama. Izvanredan pripovjedač, mudrac i poznavalac filozovskih znanosti, Naim-baba je kupio srca slušalaca. Posebno je mlađi Grof bio oduševljen njegovim kazivanjima i filozofskim promišljanjima. Zamolio ga je da bude njegov gost i ako nema ništa protiv da ostane kod njih

koliko mu je drago.

Naim-baba je prihvatio poziv momčeta ali mu je skrenuo pažnju da njega dugo mjesto ne drži i da on mora ići dalje:

„Ali ako me zaista prihvataš kao musafira i ako si zaista željan slušati moj nasihat ostat ću jedan vakat kod tebe.“

I tako Šejh kao musafir ostade kod Grofa. Poštivali su njegovu mudrost i znanje i pažljivo slušali njegove riječi.

Nemiran duh i želja za putovanjima bili su jači od rahatluka i tako jedno jutro Šejh saopšti domaćinima da mora ići. Iako im je bilo žao, znali su da ga ne mogu zadržati. Grof je obilato nagradio Šejha, a njegov sin je u znak zahvalnosti i velikog poštovanja ispratio dragog gosta do izvan zidina Budima. Na rastanku momče je srdačno zagrlilo Naim-babu i zaželjelo mu srećan put. Zamolio ga je da opet kada ga put nanese obavezno svrati kod njega. Naim-baba reče momčetu:

„Slušaj me dobro mladiću što ću ti sada reći. Ti ćeš uzeti Budim od Osmanlija i ti ćeš biti jedan od vladara Budima. Mađarski narod će te slaviti kao velikog vojskovođu i vladara.“

Na mladića su ove riječi ostavile snažan utisak. Vidio je da Šejh nije običan čovjek i često je razmišljao o njegovim riječima. Završio je Vojnu akademiju u Poljskoj. Vrlo brzo je napredovao u vojnoj hijerarhiji. Imenovan je za jednog od zapovjednika koji je trebao komandovati vojskom koja će udariti na Budim. Kada je ušao u Budim, uspostavio je novu vlast i odmah izdao naređenje potčinjenim da se raspitaju o Naim-babi. Za nekoliko dana dobio je informaciju da je Šejh preselio na bolji svijet i to baš u Budimu. Grof je naredio da se na njegovom mezaru sagradi turbe.

Od tada pa sve do dolaska Rusa 1945. godine mađarski narod je posjećivao to turbe kao svetinju. Čak je u određenim vremenskim periodima imalo i počasnu stražu mađarske vojske.

Ibrahime, ovo ti pričam iz razloga jer želim istaći kakvih je sve insana hodilo Bosnom.

Hvala ti od srca dobri Ramize.

(iz teksta „O Budimu ti pričam“,
objavljenog 11.12. 2017. godine)

Lažu vas

Živimo u vremenu predatora ili kako ih je tetka Vava davno najavila imenom Skakavci.

Savremeno ropstvo, pedofilija, mržnja, rasizam, nacionalizam, fašizam, liberalni kapitalizam, seksizam, mobing, imperijalizam... Otuđenost, zavist, ljubomora, podvale, prevare, obmane, kolektivno ludilo i šizofrenija...

Ratovi, prognanici, sirotinja, hiljade ubijenih, raseljenih, ranjenih, invalida, bijeda, jad, čemer...

Palestina, Jerusalem, Mijanmar, Balkan, Afrika...

***

Lažu Vas da je njima Bogom dato da uživaju u milijardama, jahtama, vilama, ekskluzivnim ljetovalištima, elitnoj prostituciji, kokainu, egzibicionizmu, kulinarskim specijalitetima, markiranoj odjeći...

Lažu Vas da Vam prijeti opasnost od ljudi različitog imena, boje kože, vjere...

Lažu Vas da su njihova djeca sposobnija od Vaše. Lažu Vas da nema radnih mjesta i da za Vas nema života na babovini, djedovini...

Lažu Vas da se Vi morate liječiti u neuslovnim Kliničkim centrima i Domovima zdravlja, a da oni moraju radi društvenog dobra o Vašem trošku ići u najelitnije svjetske zdravstvene ustanove. Lažu Vas da nema novca u državnoj blagajni i da morate stezati kaiš ili odlaziti u pečalbu. Lažu Vas da je država ugrožena od bilo kog drugog osim njih.

***

Naumpade mi Isa a.s. (Isus). Predaje kažu da mu je zemlja bila postelja, kamen jastuk, a nebo jorgan. Pio je iz ruke i češljao se prstima.

Allahov Poslanik Muhammed a.s. po tri dana nije imao šta jesti. Kažu da je vezao kamen na stomak kako bi lakše podnosio glad. Govore da je bio najsiromašniji u zajednici.

Sjetih se i događaja vezanog za Musu a.s. (Mojsije). Vele da je na jednom od svojih putovanja naišao na momče kako čuva ovce i koze i pjeva koliko ga grlo nosi. Musa je zastao i oslušnuo pjesmu. Iznenadio se onim što je čuo. Mladić je pjevao o Gospodaru kako će on prati kose svoga Gospodara, češljati ih, bradu Mu milovati, ruke ljubiti...

Musa je ljutito pozvao momka i počeo ga ružiti.

„Kako ćeš ti na takav način slaviti Gospodara svjetova?“

Ljutitim glasom je počeo objašnjavati dečkiću kako je On Uzvišen i kako o Njemu ne može pjevati kao o nekom biću na svoju sliku i priliku.

Mladić se uplašio, zašutio i otrčao do stada. Zavladao je tišina. Uzvišeni Gospodar se poslije ovog događaja obrati Musi i reče mu:

„O Musa, šta to uradi sa Mojim robom? Otjerao si od Mene roba onda kada mi je bio najbliži!“

(iz teksta „Sikter“, objavljenog 05.03.2018. godine)

Babov amanet

Da li je u pitanju starost i blizina kabura ili pretjerana emotivna povezanost sa mojim rahmetli ocem Avdom, ne bih vam znao reći, ali sve više se sjećam njegovih postupaka i nasihata. Posebno pamtim njegove savjete po pitanju mjeseca obrednog posta Ramazana.

„Sinak moj, nikada nemoj da si upitao bilo kog postiš li. Ne znaš ti u kom se halu on nalazi i iz kojeg razloga možda ne posti a pitanjem ga možeš dovesti u neprijatnu situaciju. Iako vidiš nekoga da mrsi napravi se da ga nisi vidio, pa će i tebi Gospodar učiniti neke grijehe nevidljive ljudima na Sudnjem danu. Dobrovoljne namaze, a posebno noćne, klanjaj daleko od očiju javnosti. Ako možeš sakrij ih i od ukućana. To je nešto što se tiče isključivo tebe i Boga i zato ti nije potrebna publika. Ne budi egzibicionista u vjeri. Sakrij od ljudi svoj ibadet i dobra djela ako misliš da te dočekaju na Danu suda. O svom postu ne govori drugima i ne hvali se njime ako nećeš da ga izgubiš. Čuvaj se hvalisanja u vjeri. To je vatra koja uništava ibadet. Kada činiš dobra djela radi to u Ime Boga i ne hvališi se među ljudima. Noći provodi u osami. Dobrovoljni ibadet je isključivo stvar pojedinca i nema kolektivnih pohvaljenih namaza, zapamti to za sva vremena. Kur'an uči za sebe i On ti je dovoljan Svjedok. Potrudi se da se u mjesecu

Ramazanu sačuvaš ružnog govora i raspravke i svađe sa bilo kime, makar ti on bio i otvoreni neprijatelj. Izbjegavaj ulicu i dugo zadržavanje vani, osim ako nisi u prirodi. Boravak u prirodi godi srcu i duši. Razmišljaj o Allahovom stvaranju i često se sjećaj smrti. Nauči da razumiješ poruku onih koji su otišli a čijim putem mi žurno hodimo. Strijela smrti te neće zaboraviti, iako si ti nju zaboravio, zapamti. Nipošto ne koristi vjeru za uzdizanje. Naprotiv, budi manji i ništavniji od najbezzvrednijeg stvora na dunjaluku u vlastitim očima ako želiš da te Gospodar uzdigne na Nebesima. Ne traži nikada logistiku i pomoć mimo Allaha. Sva logistika i oslonci su ništavni u odnosu na Njega. Zapamti, svijest u ljudi je promjenjivog karaktera. To je zbog novca i komfora. Novac je glava svakog zla na dunjaluku. Bolja ti je kvalitetna samoća od družbe sa prevrtljivcima i smutljivcima. U stvari, čovjek nikada i nije sam. On je stalno uz njega, zapamti...“

(iz teksta „Lanet Olsun“, objavljenog 19.06.2018. godine)

Do podne

Arslan je imao sedmero djece. Sve jedno drugom do uha. Lijepu kuću u blizini džamije i imanje u Lipnici. Negdje pred Drugi svjetski rat zavlada suša i zemlja izdade. Nužda ga natjera i ode do Sakiba trgovca iz gornje mahale, da pozajmi dvije vreće žita, kako bi prehranio mnogobrojnu porodicu.

„Može Arslane, ali ćeš mi na jesen vratiti dvije. Ako ne vratiš, sljedeće godine mi dođeš četiri. One onamo osam i tako redom. Ali moraš mi u raham (hipoteku) dati kuću,“ precizira Sakib uslove pozajmice.

Probao je Arslan i kod drugih imućnih ljudi da pozajmi žito ali odgovori su bili slični Sakibovim. Nužda, je nužda, a glad je glad. Piska gladne dječice nagna Arslana da u akšamski vakat zakuca na vrata Sakiba. Uze siromah, otrov ga uzela, dvije vreće i uputi se u vodenicu Kučevića. Ukućani su sa nestrpljenjem iščekivali njegov povratak.

Jedna nesreća nikada ne ide sama veli narodna. Izda i sljedeća godina i dug se uveća na četiri vreće. Sve i da je bila najrodnija teško da bi mogao vratiti i dvije. Iduće se dug uveća na osam. Četvrte godine izađe na šesnaest vreća.

„Slušaj Arslane, evo te čekam četiri godine da vratiš žito a ti ni habera. Hoću da mi danas prije podne napustiš kuću, ja više

neću da čekam da se ti smiluješ i vratiš dug. Do podne da mi je kuća slobodna, Sikter iz moje kuće!“, ljutitim glasom Sakib se obrati Arslanu.

„Nemoj Sakibe tako ti Boga u vakat podneva da napuštam kuću. Ostavi me do akšama. Sramota me da ljudi kad krenu na podne u džamiju gledaju kako iseljavam i kako mi je kuća otišla na ram. Ostavi me do akšama za ime Boga.“

„Dosta je bilo Arslane ovolike godine. Do podne.“

„Znaš i sam da bih ti vratio, ali suša. Kad je dug porasto na osam vreća znao sam da kuća ode. Tako je kako je, ali ne diraj me do akšama tako ti dina. Ne tjeraj me u vakat podnevski. Pusti me da po mraku iselim da ljudi ne gledaju zaboga.“

„Do podne!“

„Halal ti kuća ali ti haram bilo što me iz nje tjeraš u podnevski vakat. Taksirat te našao Sakibe i pusta ti ostala da Bog da!“

Arslan je iselio prije podne namaza i otišao u Ćukovac u podstanare. Samo on zna kako je bilo njegovoj duši i porodici. Nikada sit nije razumio gladnoga. Naprotiv, koristili su teške materijalne situacije i životne nedaće ljudi da uvećaju imetak. Ništa osim zemlje ne može zasititi oči i usta bogatih. Malo im je i Božije kiše.

(iz teksta „Nema sreće na tuđoj nesreći“,
objavljenog 12.09.2018. godine)

Bujrum

Naumpade mi odnos prema siromašnim i potrebitim ljudima mog rahmetli oca Avde. Stari i mladi, muško i žensko, muslimani i pravoslavci, su ga od milja kao i mi njegova djeca zvali Bapko. Kada bi potrebit insan došao kod njega da mu učini kakvu uslugu, njegovoj sreći nije bilo kraja. Izuzetno srdačan doček, najljepše mjesto u sobi i sofru. Doista, musafir (gost) nije imao nikakvog izbora, morao je nešto pojesti ili popiti. Uglavnom bi razgovor počinjao ovako.

„Bapko, ja doš'o da kupim kapu, da mi nešto zakrpiš i sašiješ. Imaš li vremena, ili da ostavim i dođem za koji dan. Šta veliš?“ Iako je uvijek bio u velikom poslu, trebalo je nahraniti i obući petoro školaraca, odgovorio bi: „Imam, kako da nemam, bolan ne bio. Ionako nemam posla, pa Boga molim da neko navrati. Tama si učinio što si mi došao. Daj ovamo da vidimo šta možemo tu uraditi.“ Odmah bi se bacio na posao i zaturio bi priču. Ja bih se tada prihvatio pegle kako bih pomogao Bapku, pažljivo slušajući njihov muhabet i sa nestrpljenjem iščekivao trenutak, kada bi mušterija krenuo da plati uslugu.

„Bapko, ja moram ići pa da ti platim. Koliko košta kapa i ovo što si mi sašio?“

„Platio si ti čim si došao, nego ti ja nisam vratio kusura bolan ne

bio. Omatufio sam. Starim. Gotovo se ne obrukah od tebe. Kud bi mi duša, moj prijatelju. Zato što sam ja 'kriv', evo ti hedije još jedna kapa. Nek imaš dvije. Jednu za ljeta a drugu za zime.“

Ovo je bio samo jedan u nizu njegovih načina da ne naplati ono što je uradio čovjeku, a da ga ne povrijedi. Za svakog je imao posebnu taktiku. Nekada bi se poslužio „fintom“ kako je davno kod njega pozajmio nešto para pa zaboravio da vrati, ili kupio kod njega na pijaci pa nije imao sitno, uradio mu neki posao pa nije mu platio, navodno mu poslao peškeš taj i taj iz Sarajeva, Skoplja, Istanbula...

„Bapko, nisam ti dao ništa, tek treba da ti platim.“

„Jesi bolan, jesi. Kako nisi. Evo vidiš li da još držim u rukama tvoje pare. No čekaj da ti dam kusura.“

„Aman Bapko, nisam ti dao ništa. Sef si.“

„Jesi, jesi, nego si i ti kao i ja omatufio. Ostario, pa zaboravljaš. Evo ti kusura i ne čekaj da te posao natjera da opet dođeš. Bujrum kad god imaš vremena. Vidiš li kako se umire. Sve je prolazno, moj prijatelju, osim dobra. Dođi mi opet tako ti Boga. Bujrum kao u svoju kuću.“

„Aman dijete, šta ću ja sa ovim našim Bapkom. Zakrpi me, sašije, umjesto jedne da dvije kape i još vrati kusura,“ dok bi odlazio, gledajući u mene, govorio bi zbunjeni čovjek.

„Dao si mu amidža, ali si zaboravio. Težak je on na pare, znam ja koliko oblijećem oko njega dok mi da banku. Zdravo nam bio i dođi nam opet. Allahimanet amidža.“

Kada bih ispratio mušteriju, Bapko bi ovako govorio:

„Sinak moj, nađi načina da pomogneš potrebitom, ali da mu ne povrijediš dostojanstvo. Oni su jako osjetljivi ljudi. Nije se lahko nositi sa neimaštinom. Čuvaj se njihovog hakka. Druženje sa ovakvim i njemu sličnim ljudima je privilegija Bogom odabranih ljudi. Moli Boga da ti podari njihovo društvo i strpljenje. Lahko je biti asija.“

Nakon ovih riječi bi, zagledan u daljinu, dugo šutio, a onda tužnim glasom nastavio:

„Ja neću biti živ, a ti hoćeš. Doći će vakat kada će se sirotinji samo javno udjeljivati. Ma koliko ti to nestvarno djelovalo, pred

kamerama.“

„Kako Bapko, pred kamerama?“

„Lahko. Eto kako. Da na televiziji cio svijet vidi kako su oni mogli siromaha. To će biti vakat u kom će ruka koja prima milostinju biti vrednija kod Uzvišenog Boga od one koja je daje. Neće biti halal dinara. Sine moj, tada se dobro čuvaj da slučajno ne učiniš kakvu nepravdu siromasima. Dosta će im zuluma biti dok preko televizora budu morali plačljivim glasom zahvaljivati onima koji su im nešto pomogli. Ljudi kad daju, treba da daju da niko osim Boga ne vidi. Da ne zna ljevica šta je dala desnica! Tako se daje. Sve ostalo je... Bolje da ti ne kažem. Još si ti adžamija, moj sinak.“

(iz teksta „Adžamija“, objavljenog 20.09.2018. godine)

Zejnîl-aga

Kao dječaćić je počeo prodavati sirovo meso na ulici. Kada se zamomčio, kupio je doner. Uz roštilj poče nuditi vodu, sokove, čokoladice... Poslije nekoliko godina, otvori vlastitu klaonicu. Kad Bog dadne nafaku, pa posao krene, vremenom izgradi fabriku za preradu mesa, nekoliko dućana i supermarket, zaposli stotinjak ljudi.

Iako bogat, zadržao je stare navike, na posao je odlazio pješke. Sudbina je tako namjestila životnu utakmicu da godinama prolazi pored jednog prosjaka i svakodnevno mu je udjeljivao po neku liru. Ali, tog jutra Zejnîl-aga prođe pored njega ne pogledavši ga. Začuden ovakvim postupkom, prosjak povika iz sveg glasa.

„Aga, aga, zaboravio si mi dati pare. Šta se to dešava sa tobom?“ Zejnîl se trgnu iz misli, okrenu se, pogleda ga i tužnim glasom reče.

„Propao sam abi. Nemam više para. Sve su mi banke i povjerioci uzeli.“

„Ne brini, dođi večeras na ovu adresu i potraži čovjeka po imenu Sabit. Popričaj sa njim i iznesi mu svoje nedaće, a on će ti ako Bog da riješiti problem. Ne beri brige.“

Zejnîl se nasmija na ove riječi i besciljno poče lutati ulicama Stambola. U početku nije pridavao važnosti prosjakovim riječima, ali kako se približavao akšam, ipak odluči da krene i potraži Sabita.

Davljenik se hvata za slamku.

Ulica koju je tražio bila je na drugom kraju grada. Umoran, tek iza jacijske, dođe na odredište. Stajao je ispred prelijepe trospratnice, ograđene visokim zidom, sa teškom kovanom kapijom, opšivenom iznutra crnim limom, kako prolaznik ne bi mogao vidjeti dvorište. Stidljivo pozvoni na interfon.

„Bujrum aga“.

Klizna vrata se bešumno otvoriše, a on bojažljivo zakorači u avliju. Odnekuda, ispred njega iskoči mladić i ljubazno ga pozva da krene za njim. Uvede ga u luksuzno opremljen dnevni boravak, ponudi ga da sjedne i reče mu: „Aga, Sabit će brzo doći.“

„Hošgeldum aga, ja sam Sabit. Neka si ti meni došao.“

Zejnir je iznenađeno gledao u Sabita. Nije mogao vjerovati svojim očima. Ispred njega je stajao prosjak.

„Ne ibreti se. Pričaj šta ti se desilo, pa da pomognem. Život je kao i vrijeme.“

Zejnir-aga potanko objasni Sabitu kako je krenuo u veliku investiciju kako bi izvezio proizvode za jednu arapsku kompaniju. Objasni mu da je podigao velike hipotekarne kredite i založio svu imovinu nadajući se dobroj zaradi, pa nastavi:

„Taman kada je posao bio pri kraju, zbog Katara zahnadnije diplomatski odnosi između Turske i Saudijske Arabije i otkazaše mi ugovor. Moj Sabite, banke poput šakala navališe na moju imovinu da se naplate i ja se, poslije više decenija zaista mukotrpnog rada, nađoh na ulici.“

„Zagrizao si prevelik zalogaj aga i udavio si se. Nisi imao mjere. Ipak, ti si meni godinama davao, sada je došlo vrijeme da ja tebe darivam. Evo ti pare i kreni u drugi posao. Ako ti Bog dadne, vratit ćeš mi. Samo imam jedan uslov. Uvijek kada prođeš pored mene, moraš mi, kao i do sada, dati po neku liru.“

(iz teksta „Prosjaci i sinov(ci)“,
objavljenog 16.11.2018. godine)

Dok ne zaspi

Da li je u pitanju kraj i moj odlazak u „vječna lovišta“ Bog zna, ali kako starim sve više mi na um padaju događaji iz prošlosti. Tako neki dan šetajući sa prijateljem okolnim brdima Bijelog Polja akšam nas zateče na vrh Obrova. Gledamo voljeni grad, pogled bacismo u pravcu Durmitora pa onda obuhvatismo državu, narod. Svi spavaju dubokim snom. Milina jedna. Mahinalno obojica istovremeno zapjevismo – „Mirno spavaj nano, sve je opljačkano,“ i naumpade mi događaj početkom sedamdesetih godina prošloga vijeka.

Tada sam radio u Konfekciji ‘Jedinstvo’. Zuhdo, zvani Grčki, je bio ložač i portir. Tako jednu večer pred sami sabah upade narodna milicija u kontrolu i uhvati Grčkog spavajući. Nije šala, portir spava, a državni neprijatelji vrebaju priliku. Napisaše mu prijavu i za nekoliko dana pozvaše ga na disciplinsku odgovornost. Džibo je bio predsjednik komisije i upita sirotog Zuhda:

„Dobro Grčki, jesi li znao i da li si bio svjestan da ne smiješ spavati na radnom mjestu?“

„Jesam, družo Džibo, sve do trenutka dok nisam zaspao,“ mirno odgovori Grčki.

(iz teksta „Pleme moje snom mrtvijem spava“,
objavljenog 28.09.2019. godine)

Niko

Drago je bio legenda i zaštitni znak bjelopoljske čaršije šezdesetih i sedamdesetih godina prošloga vijeka. Pravih crta lica, bijele kovrdžave kose, visok, miroljubiv, iako je imao problema sa govorom, sklon šali. Momkovao do kraja života. Živio je sa majkom u samom centru grada u dvospratnoj zelenoj kući sa velikom avlijom punom cvijeća i baščom u kojoj je bilo više stabala različitog voća.

Imao je i brata Gulu, poznatog jugoslovenskog glumca koji je u više navrata bezuspješno pokušavao da njega i majku Daru preseli kod sebe u Beograd. Čini mi se da niko na bijelom svijetu ne može voljeti više svoj grad od bjelopoljskih staročaršijana. Takav je bio i naš Drago. Odlučio je da ostane i smrt dočeka u voljenom Akovu.

Iako je bio u zrelim godinama, poput kakvog djeteta radovao se svakom novokupljenom autu kada bi ih vlasnici dovezli u naš grad. Znao je napamet svaku registarsku tablicu i ime vlasnika vozila. Zato bi odbolovao svaku srušenu kuću i dućan u čaršiji. Išao bi i izjavljivao saučešće vlasnicima takvih objekata. Govorio bi – ruše mi djetinjstvo i brišu sjećanje.

Dok je tetka Dara bila živa, ona je vodila brigu o kući i sinu, ali poslije njene smrti Drago je ostao sam.

i, tako, jedne jesenje noći, poslije odgledanog filma u bioskopu, znajući da Drago rano liježe i rano ustaje, upadoše mangupi u

njegove kruške. Iako je već bio zaspao, probudi ga galama i lupa po bašči. Onako bunovan iz sna otvori pendžer i povika:

„Kkko ttoo bbbere mmoje kkruške?“

„Niko Drago niko“, odgovoriše mangupi i nastaviše da beru.

„Dddoobbro kkaad je nniko,“ odgovori Drago i vrati se u krevet.

Poslije određenog vremena shvati da su ga odradili, skoči, uze sjekiru, izleće u bašču i otjera „lopove“ sa drveta.

(iz istoimenog teksta objavljenog 07.10.2019. godine)

Berlinski i „naši“ zidovi

Tridesetogodišnjica rušenja Berlinskog zida vrati me u daleku 1976-tu godinu. Te godine sam zbog povrede oka i neuspješne operacije u Beogradu krajem januara, skupa sa amidžom Jahom iz Bijelog Polja, autobusom pošao za Beograd, a onda vozom za istočni Berlin. Na željezničkoj stanici čekao nas je lično šef vojne misije SFRJ, drug Zvonko Plećaš, i preko graničnog prelaza Checkpoint Charlie odveo u zapadni Berlin, pravac Očna klinika prof. dr Zelner.

Ostao sam tri puna mjeseca, imao sedam operacija na lijevom i dvije na desnom oku. Ni jedna nije bila kraća od sedam časova u totalnoj anesteziji. Otišao sa 76, a izašao sa 50 kg. Svakog petka, lično drug Zvonko bi mi dolazio u posjetu i tom prilikom donosio nekoliko pari veša, četkicu za zube, kaladont, pidžamu i 50 DM džeparaca.

Bolnica u kojoj sam ležao bila je otvorenog tipa. Poslije operacije mogao sam samo tri dana ležati u krevetu, a onda bi svakog sljedećeg dana do nove operacije obavezno medicinska sestra morala da me izvede dva sata u šetnju gradom ili ogromnim bolničkim parkom, jezerom i zoo vrtom.

Naravno, subotom i nedeljom dolazili bi gastarbajteri rodom iz BP i odvodili me, u većini slučajeva, u ruski dio grada na ručak ili večeru, pošto je tamo bilo mnogo jeftinije. Sjećam se, kada bi trebalo platiti račun, da su Švabe u oba dijela grada, kada bi

vidjeli da smo Jugosloveni često umjesto maraka, tražili dinare. A tek kada bi vidjeli naše pasoše, nudili su nam i po 10.000 DM za njih. Iako u bolnici, doista ja sam bio pravi gospodin, čak i za njemačke industrijalce koji su ležali sa mnom na klinici. Za razliku od njih, ja sam imao svakodnevne posjete i posebnu pažnju bolničkog osoblja.

Vratila me sestra kao pratilac direktnom avio linijom Istočni Berlin – Zagreb – Titograd. Iako je prije polaska od Zavoda za osiguranje radnika dobila novac za putovanje, razliku u obračunu preliminarnih i stvarnih putnih troškova uz odgovarajuće račune i karte dobili smo u roku od nekoliko dana. Ovo bi bio telegrafski izvještaj jedne od najtežih i najdramatičnijih životnih utakmica u mom životu, ako bih zanemario po zlu čuvenu policijsku akciju „Lim.“

***

Tako je bilo nekada, a kako nam je sada znate i nema potrebe o tome pisati. A što se tiče zidova, Njemci su svoj davno srušili, a mi iz dana u dan podižemo nove i utvrđujemo stare. Ipak, jednoga dana i mi ćemo morati srušiti „naše“. Sve ima početak i kraj. Nema frke, nema rata dok ne udari brat na brata. Ko preživi pričat će.

(tekst objavljen 10.11. 2019. godine)

Naumpade mi

Kada smo bili djeca, a kasnije i kao momci, svakodnevno smo igrali fudbala na stadionu 'Jedinstva'. Ekipe nisu bile nacionalne, naprotiv, bile su drugarske. Nismo gledali ni ime ni prezime, okupljali smo se oko drugarstva i tako smo i pravili postave.

Helem, svakodnevno bi dolazila i petorica rođene braće da igraju sa nama fudbala. Nikada nisu pravili svoje timove. Uglavnom bi se podijelili u nekoliko, u većini slučajeva različitih ekipa. U žaru borbe, često bi zbog grube igre ili oko priznavanja pogodka ispala tuča. Za divno čudo, tuču su uglavnom započinjala braća i to između sebe. Bilo je tu psovki – oca, majke, sestre... i doista žestokih udaraca, razbijenih arkada, zuba, pa čak i vilica.

Dobro sam zapamtio i jednom osjetio na vlastitoj koži koliko je opasno u bratskoj svađi i tučnjavi stavljati se na jednu stranu.

Uvijek kada bi se braća potukla i ekipe bi se stavljale na stranu onog iz čijeg je tima tučaroš. I tako ovoga puta Rajo skoči da pomogne srednjem u borbi protiv najstarijeg brata. Udari on sa leđa najstarijeg i posla ga u carstvo snova. Kada su ostala, pa čak i onaj, zbog kog je Rajo udario momka vidjeli brata na zemlji, sva četvorica skočiše i prebiše siromaha na mrtvo ime.

***

Onako, sjećam se i razmišljam naglas. Zaboravih da napišem još i ovo – fasovali bi čak i oni koji su pokušavali razvađati!

(iz teksta „Naumpade mi (II)”,
objavljenog 30.01.2020. godine)

Halal

Ljetnje i zimske raspuste dok sam išao u osnovnu školu provodio sam kod đeda Šerifa i dajidže Frke u Pljevljima. Preciznije u Moćevcu i na Jaliji. To su bili najbezbrži dani moje mladosti. U Moćevcu, u neposrednoj blizini dedove kuće, živio je mesar Lale. Taksirat prve vrste. Eh, pozajmi on kod komšije Hajrudina civare, (ručna kolica). Dan za danom, prođe i godina dana, Lale ne vraća civare. Ode Hajrudin da potraži, ali ga Lale poče ubjeđivati kako ih je vratio još isti dan kada je završio posao. Hajrudin ga poče ubjeđivati da nije, on jeste, i na kraju Hajrudin popusti i ode kući.

Poslije nekoliko mjeseci Hajrudin uzme pola teleta kod Lala na veresiju. Reče mu – do penzije, čim primim, donosim pare. Prošla jedna, druga, treća... penzija, ovaj ne donosi pare. Lale šuti, a ni Hajrudin ne pominje dug. Tako nekoliko godina. Nit ovaj traži, niti ovaj vraća.

Razbolje se Lale i ode u bolnicu. Ozbiljna bolest, ni ljekari nisu optimisti da će se izvući. Ode Hajrudin da ga posjeti. Uđe u bolničku sobu i počene učiti dovu i moliti Boga da mu pomogne i oprosti grijeha prije nego dušu ispusti. Plaču i jedan i drugi, šereti čak i u ovakvoj situaciji. Ali, Hajrudin je došao namjenski. Predosjećao je da će Lale i ovoga puta preskočiti rupu pa reče:

„Halali Lale, za ono meso, nisam ti platio. Ne bi valjalo da umreš, a da se ne halalimo.“

Vidi Lale, iako se s dušom bori komšijine namjere, pa odgovori:
„Halalosum. Halali i ti meni one civare.“

(iz teksta „Glupost u metastazi”,
objavljenog 19.01.2020. godine)

Nije umro, no se rodio

Zla sudbina i „mahnita pamet“ sa ravnog Cetinja dovedoše ga u Bijelo Polje. Nekada spiker na Radio Cetinje, a danas ... Ipak, i pored svih nedaća, vedar i nasmijan.

Smrt fašizmu družu Mijo, ima li kakva za bloga?

„Sloboda narodu, družu Ibro. Ima jedna.“

Bujrum, pripovijedaj, dok si pri pameti.

„Umro jednom Cetinjaninu prijatelj. Tada je u Crnoj Gori bio običaj da se nose glasovi. Istina, ovoga puta je zli glas, ali – glas je glas. Za ovu priliku porodica umrlog odluči da pošalje momka iz komšiluka kao glasonošu. Za njegovu nesreću, njemu je to bio prvi put da radi takav posao. Ode on na odredište, pa samo što preskoči kućni prag zavika:

Umro je Joko Perov.

Domaćin koji je primio glas, znajući da mu je prijatelj godina-
ma teško bolovao odgovori:

Nije umro, no se rodio.

Ne znajući za ovaj običaj, momčetu ništa ne bi jasno, pa će opet: Nije, sunca mi, no je umro.

Nije, jadan ne bio, no se rodio, opet će domaćin.

E, pa dobro, kad ti veliš. Samo da znate sutra je u tri sata

sahrana, pa vi kako hoćete. Viđite hoćete li mu ići na babine ili na sahranu, a mene baš briga. Meni je važno da sam vam ja glas donio.“

(iz teksta „Zli glas i babine”,
objavljenog 01.12.2019. godine)

Burek

Kako je nekada, ne tako davno, bilo sve drugačije. Komšija, preči od rođenog brata. Nije se imalo, ali zato nije bilo depresivnih i onih koji su pili sedative. Svaka prilika koristila se da se napravi neka šala, skeč, dosjetka...

Bahrudin i Redžep bili su prve komšije. Baro je radio kao vozač u šumskom preduzeću „Špiro Dacić“, a Redžo vodoinstalater u „Vunarskom kombinatu“. RoBa boem, sevdalija i šaldžija a DžoRe umjetnik pjevanja i izvanredan harmonikaš.

I tako jednog dana, poslije radnog vremena, umjesto sokakom Baro udari preko komšijske bašče kući. Umoran, sve vrijeme bio u šumi, gladan kao vuk. Redžo isto tako tek stigao sa posla, domaćica postavila siniju, burek na sred sofre, rasol i turšiju. Proviri RoBa kroz pendžer i vidi dobru sofru, pokuca na džam i išaretom pokaza na – afijetolah. DžoRe skoči, otvori kanat i povika: „Živa ti je majka, bujrum.“

Nije morao dva puta govoriti. Uđe komšija kod komšije, sjede za sofru, prekrsti noge, zasuka rukave i udari po bureku. Toliko je slatko jeo da Redžo i ostali ukućani gledajući kako sa merakom jede zaboraviše da i oni stave koji zalogaj u usta. Puče pita dok si rekao britva.

Gleda Redžo u praznu tepsiju i vrti glavom, ibreti se. Ne vjeruje

vlastitim očima da je pojeo kompletnu pitu iz onolike „Demirli“ tepsije. Ustade Baro, teatralno se zahvali i krenu kući. Adet je da ga domaćin isprati, i prije nego zalupi vrata kroz smijeh reče: „Vallahi Baro kad te drugi put zovnem za sofru, pričećeš. “

(iz teksta „Nacionalni burek”,
objavljenog 20.11.2019. godine)

Bako

Bako je boem i zaštitni znak bjelopoljske čaršije više od pedeset godina. Svira nekoliko žičanih instrumenata, sklon šali i mehanskim druženjima.

Helem, udala se Bakina kćerka, otišla u daleku Švedsku za Martinovića. Eh, zove babo mezimicu da pita kako je.

„Dušo, kako idu dani i kako se snalaziš u bračnim vodama i novoj sredini?“

„Odlično babo. Idem u školu i učim jezik, ma sve je ok.“

„A, dobro kćeri, znaš li ti kako se na švedskom kaže – babo imaš li para?“

„Ne znam babo. Do te lekcije još nismo došli.“

***

Otišao Bako da uzme dvoje unučadi iz zabavišta kako bi ih odveo kući. Uđe u hodnik i poče se okretati lijevo – desno ne bi li ugledao dječicu. Vidi učiteljica koliko je sati, pa ga upita:

„Dobar dan gospodine, za koju djecu ste vi došli?“

„Svejedno mi je. Bilo koju. I onako ih sutra vraćam oboje.“

(iz teksta „Udaja”, objavljenog 31.10. 2019. godine)

Oblak dođe i prođe

Pecali ribu, beskrupulozni pokvarenjak, siromah i nesvjestan vjernik. Iznenada, vjernik ulovi zlatnu ribicu.

„Pusti me, ispunit ću ti tri želje,“ veli mu ribica pa nastavi: „svakom od vas trojice po jednu. Ti imaš pravo birati prvi, zato jer si me ti i upecao. Možete tražiti jednu od ove tri stvari – vlast, pare i prosvjetljenje.“

Poslije kraćeg razmišljanja, vjernik pusti ribicu i saopšti želju:

„Ja želim prosvjetljenje.“

Siromah kao iz topa:

„Pare.“

Pokvarenjak će:

„Meni vlast. Jedino mi je to i ostalo, ali i da sam prvi birao, opet bih izabrao vlast.“

Istog trena, nakon što im je ribica ispunila želje, prosvjetljeni zavapi:

„Ribiceeee, hoću i ja vlast. Neću prosvjetljene, hoću i ja vlast molim teee...“

Uzalud. Prilika je kao i oblak. Dođe, prođe i nestane. Bog zna gdje je sada ribica.

(iz teksta „Zlatna ribica“, objavljenog 23.12.2018. godine)

Kod Toše na ćošę

Samo što uđoh u galeriju, profesor Kurjak me doćeka rijećima: „Znaš šta, druže, skont'o sam. Sve što je „frajer“ beskrupulozniji ima i vozi većeg džipa.“

Zbunjeno ga pogledah, a on nastavi:

„Ne prodaje Moša već Ćoša, davno su kazali sarajevski Jevreji, prijatelju,“ zadovoljno udari dlanom o dlan i poće trljati ruke i bradu.

„Istina važan je ćošak, ali ja znam i drugu trgovaćku krilaticu.“

„Kuju?“

„Ne prodaje ni Moša ni Ćoša, već Toša,“ odgovorih.

„Istinite su i jedna i druga druže, ali šta kažeš na onu o frajeru i džipu?“

„Ništa,“ odgovorih.

„E slušaj ovo, malo prije tebe doće frajer i traži da kupi par slika. Ja mu ponudih originale, nekoliko vrhunskih jugoslavenskih majstora, a on bacio oko na dvije najveće. Znaš da cijenim umjetnike i umjetnost, ali totalno bezvezne slike. Obje nisam mogao prodati ni sto maraka. Pita koliko koštaju, a ja mu rekoħ 300 i 500 eura. Kupi, plati i ode. Bože budale.“

„Rekoħ li ja, ne prodaje Moša i Ćoša, već Toša. Ti kao profesor sociologije pitaš mene šta ja mislim o frajerima. Uvažavam struku profesore. Dok je frajera bit će i mangupa. Ono što ja sigurno

znam je, nažalost, sušta istina. Teško sirotinji raji moj družo. Tako ti je i u životu, politici, religiji... lijepo nam to objasni Balašević: „Princip je isti, a sve ostalu su nijanse.“ I on došao da trguje kod Toše na Čoše. Bože budale.“

(tekst objavljen 23.01.2019. godine)

Sve je isto

Nekada su dućani zatvarani u podne i otvarani poslije ikindije. To vrijeme trgovci su uglavnom koristili za ručak i odmor. Tako i tog popodneva uđe Daut-agin sin u sobu i tiho upita babu – spava li. Aga odgovori da ne spava, a sin iskoristi priliku i zatraži banku. Na to će babo – spavam spavam.

***

Šahin-aga je imao mnogo djece. Nije lahko bilo nahraniti toliku čeljad. Tako u vakat večere Šahin-aga djeci okupljenoj oko sofre ponudi pogodbu.

„Ko neće da večera, evo mu dinar.“

Sva djeca odgovoriše da neće, dobiše po dinar i odoše na spavanje čvrsto držeći pare u ruci. Ujutru ih probudi miris pogače. Kao po komandi poskakaše i pohriše za sofru.

Ali, čekalo ih je iznenađenje. Šahin-aga zavika: „Eh, djeco draga, ko hoće jutros da doručkuje neka na sofru turi dinar. Bujrum.“

***

Uranio Ilijaz-beg te subote da otvori dućan. U tome sokakom naiđe seljak sa konjem. Krenuo na pijacu. Nakon selama i ljubaznog pozdrava sa begom upita:

„Beže, mogu li u tvoju avliju svezati konja?“

„Sveži, kad sam magarac. Skupo li me jutros košta selam sa tobom. Toliko sokaka, gdje te tuntarak nanese baš kroz ovaj“, okrenu se i vrati u kuću. Te subote nije ni otvarao dućan.

***

Prilaze Rade i Stefo seljanki sa punom košarom jaja i pitaju pošto su. Ona odgovori, a oni pitaju jesu li taze. Nakon što su dobili odgovor da jesu, platiše jedno i pred njenim očima ga razbiše. Stefo vješto dok je razbijao jaje poturi dukat i zavika. Koliko imaš jaja u korpi. Kupujem sve.

Domaćica ugledavši dukat odgovori da jaja nisu na prodaju. Pokri korpu slamom i žurno se udalji sa pijace. Rade i Stefo su je pratili. Žena se zavuče ispod limskog mosta, bojažljivo se osvrnu nekoliko puta i poče razbijati jaje po jaje, nadajući se dukatu.

***

Subotom kada bi htjeli kupiti ovcu Rade i Stefo bi sačekali domaćina na Popovom prlu i Limskom mostu. Tako bi Rade na Popovom prlu, nakon što bi upitao koliko košta ovca, ponudio polovicu od tražene sume. Seljak bi ljutito odmahnuo rukom i nastavio u pravcu pijace. Ali, sačekao bi ga Stefo na Limskom mostu i ponudio mu mnogo manje nego što mu je Rade davao, objašnjavajući mu da su cijene pale i da narod nema para. Tako bi se siroti domaćin vratio do Popovog prla i Radu dao ovcu za bagatelu. Ne bi očima ni vidio pijace.

(iz istoimenog teksta objavljenog 14.04.2019. godine)

Doktor

Ovih dana došlo momče iz Norveške na plavi Jadran i usput iskoristi priliku da obiđe bolesnog oca u Bijelom Polju. Poslije uobičajenih pitanja, babo mu ispriča kako je prije par mjeseci bio teško bolestan te da mu nije htio javljati da ga sjekira. Objasni mu da je samo zahvaljujući Bogu i doktoru ostao živ. (Iz razumljivih razloga ovoga puta neću pominjati imena.)

Novac ulio samopouzdanje sinu. Postao važan, zategnuo se kao praćka. Nazove on doktora da mu se zahvali i iskoristi priliku da ga pozove na večeru. Jeli, pili, muhabetisali i došao vakat da se rastanu. Pozove momče konobara da plati. Dođe konobar i reče – sve je plaćeno.

„Kako plaćeno, pa ja sam zvao doktora na večeru. Ko je platio?“

„Doktor,“ odgovori konobar i ode svojim poslom.

Dugo vremena je trebalo Norvežaninu da se pribere i dođe sebi. Kada je konačno sabrao misli, poče objašnjavati doktoru kako on zna šta je sve uradio za njegovog oca, te kako mu je valjao bla, bla, bla...

Dojadi doktoru da sluša, te ga prekide:

„Slušaj momče – zahvali ti svome ocu. Da nisi njegov, nikada ja ne bih sa tobom kahve popio. Vidim imaš para, ali ti babo nema sina. Pored tebe, mogao je on trideset i tri puta umrijeti. Ne može se večerom i parama čovjek podmititi i kupiti. Idi na „hajvansku“

pijacu tamo imaš likova od kahve pa do... Proberi. Zdravo bio, pozdravi oca i nađi neko rešenje za njega. Ako ostane sam, neće dugo. Njemu treba ljubav, pažnja i svakodnevna njega, a ne viber i ljubav na daljinski.“

„Ali doktore ja sam mislio da...“

„Dobro je što misliš. Živ bio i čuvaj pare.“

***

Siguran sam da je kasnije ovu večeru platio neki siromah koji je morao podići kredit ili uzeti pare na kamatu. Očeve siromaha niko ne poznaje. Sirotinja mu nekako dođe kao moneta za potkusurivanje. Parajlijama je sve u pola cijene. Para na paru, uš na (siromaha) fukaru.

(iz teksta „Mreža mita i korupcije”,
objavljenog 14.07.2019. godine)

Puši špiker

Susjed Ufko sin ondašnjeg najbogatijeg čovjeka u Bijelom Polju bio je majstor od stotinu zanata. Inače, uža specijalnost mu je bila radio TV mehanika. Volio je društvo, pjesmu i žene. Nje mala šala, prije pedeset i više godina voziti mercedes 220, čuveni repaš. Vrlo simpatičan mladić, tako da nismo ni obraćali pažnju na njegov problem u izgovoru suglasnika s. Umjesto s, izgovarao je tvrdo š. Simpatično, zar ne?

I tako jednoga dana kada su televizori bili misaona imenica za mnoge, dođe čovjek i donese televizor na opravku. Spusti ga na radni sto i prvo odveza cebe, pa onda čaršaf i sav znojav i dobro zadihan zavapi:

„Majstore pomagaj.“

„Šta je bilo prijatelju, gdje gori,“ upita majstor.

„Ne radi mi televizor.“

„Ima li tona?“

„Nema.“

„A slike?“

„Nema.“

„Onda mora da je u kvaru,“ odgovori majstor.

„Pa jeste, u kvaru je. Zato sam ti ga i donio. Ti si majstor i znaš šta mu treba.“

„Treba mu majstor, da ga popravi,“ kroz smijeh odgovori Ufko,

uze šrafciğer i poče skidati zaštitnu masku. Prvo mu zamijeni lampu PCL 90, ništa, a onda poče redom – otpornik, osigurač, integralno, kaskadu, i na kraju trafo. Upali i samo što poče biračem kanala okretati lijevo desno nešto puče i televizor zapuši.

„Šta bi majstore,“ upita začuđeno mušterija.

„Ništa. Puši špiker,“ mirno odgovori Ufko i nastavi da čačka po aparatu.

(iz istoimenog teksta objavljenog 12.09.2019. godine)

Razglas

Kada imaš neperspektivnu budućnost, silom prilika, sve i da nećeš, moraš se okrenuti prošlosti. Odgovorno tvrdim da je Bijelo Polje prije pedeset i više godina imalo sadržajni i kvalitetniji kulturni život od današnjeg. Imali smo izviđače, gorane, dobrovoljce vatrogasce, foto-kino operatere, radio amatere, hor, limeni i tamburaški orkestar, amatersko pozorište, literalnu i dramsku sekciju. O sportašima i sportu, nema potrebe pisati.

Posjedovali smo i gradski razglas, lociran u bioskopu, kako smo tada zvali Dom kulture. Vodio ga je Šabo Mulabegović. On je radio i kao novinar, spiker, tonac, urednik, monter, radio mehaničar. Zvučnici su bili postavljeni na topolama gradskih raskrsnica. Jedan je bio i u mojoj mahali na Kuli, preko puta Šabine kuće u bašči Redže Dlakića.

Svakoga dana u jutarnjem i poslijepodnevnom terminu Šabo bi prvo puštao muziku, a onda bi tri puta prstom udario po membrani mikrofona i čitao vijesti i obavještenja. Za vrijeme državnih praznika, revolucionarne pjesme su išle po čitav dan. Najslušaniji dio programa bio je izvještaj o huliganskom i banditskom ponašanju građana.

Nakon što bi po tri puta u nekoliko tačno određenih vremenskih intervala udario po mikrofonu i tako najavio važne informacije krenulo bi čitanje punih imena i prezimena počinioca i opis ne-

djela.

Pažnja, pažnja. Huligan taj i taj počupao nekoliko cvjetova u Gradskom parku. Za kaznu mora zasaditi 50 ruža i tri dana ćemo u 14 i 30 časova čitati njegovo ime. Bandit taj i taj prevrnuo kantu za smeće. Za kaznu će tri dana mesti glavnu ulicu. Lopov taj i taj na stočnoj pijaci ukrao novčanik. Brzom intervencijom narodne milicije uhapšen i novčanik vraćen vlasniku. Smrt fašizmu sloboda narodu.

***

Nema više Šabe, razglasa i zvučnika po topolama. Nema ni topola. Imali smo „đavola roditi“ da ih zamijenimo radiom i televizorom. Već duže vrijeme ne uključujem oboje.

Nostalgija. Kako bih volio preko razglasa da čujem revolucionarne i antifašističke pjesme i Šabin bariton.

(iz istoimenog teksta objavljenog 23.10.2019. godine)

Student ipo

Na um pade mi rahmetli obućar Nuho. Iako u dubokoj starosti, imao je radnjicu na Ploči, gdje je pružao usluge. Helem, jednoga dana navrati kod njega gospođica iz Sarajeva, koja je došla na ljetovanje rodbini u Bijelo Polje. Donese ona štikle da udari flekice. Odradi Nuho posao i dođe gospođica da podigne cipelice. Oduševljena majstorski odrađenim poslom i čistotom malene radnjice, radosno povika majstoru:

„Čiko, Vi ste doista pedantan čovjek.“

Nuho po prvi put u svojim osamdesetak i nešto godina čuje za riječ pedantan i ne znajući šta znači povika iz sveg glasa:

„Šta ti meni pedantan?! Pedantan ti je babo i majka. Ti si pedantna, a ja sam majstor. Sikter!“

***

Sedamdesetih godina prošlog vijeka, Bjelopoljci su uglavnom studirali u Beogradu, Sarajevu i Zagrebu. Mali broj je išao i za Prištinu. To su bile zlatne godine, kada je inteligencija i akademska zajednica kreirala mentalnu svijest čaršije. Roditelji su poslije ljetnjih ferija nestrpljivo iščekivali neki državni praznik kako bi im djeca došla na koji dan da se raže. I tako, uoči 29-tog novembra, sastale se majke studenata i uz kahvu raspravljaju sa čim će i na koji način doći njihova djeca.

Fata će: „Moji će doći ‘tristaćem’.“

Čeba jedva dočeka, pa će kao iz topa: „A moji će iz Zagreba ‘Princom’.“

Ni Goca ne bi lijena, pa zavika: „Moj će ‘Stojadinom’“. Malo začu-
ta, pa završi: „kecom“.

Te godine je tek proradila pruga Beograd – Bar, a Timka, iziritira-
na njihovim hvalisanjem, zavika: „Moji će Kušet kolima, vozom.
Evo čitavu noć razmišljam gdje će ga parkirati. Baš su me na
muku stavili. Molila sam ih da ne dolaze, navalili, hoće pa hoće.“

***

Nuće je bio sarajevski student DIF-a. Mangup, a dobrog materi-
jalnog stanja, zahvaljujući starijoj braći i majci više se zezao nego
učio. Poslije sedam godina majka ga upita:

„Dobro sine, tvoji drugovi završiš a ti još studiraš. Šta čekaš?“

„Sve što duže studiram imat ću veću platu majkice.“

„E pa dobro sine, kada je tako, neka te još ovu godinu.“

(iz teksta „Sikter“, objavljenog 24.04.2019. godine)

Šta ja znam

Sarajevske jutarnje kahve su poseban ugođaj. Hajdar, Begeta, Ramiz i ja smo stalni, a bude tu i onih letećih. Hajdar je hoda-
jući zavičajni muzej i vrstan poznavao mentaliteta čaršije. Samo
ga treba načeti i potaknuti da progovori a onda slušaj. Jutros
dok smo sjedili u „Staklari“ predložih da ujutro popijemo kahvu u
Zlatarskoj ulici u jednom novootvorenom malom ugostiteljskom
objektu.

„Šta ja znam,“ uglavnom ovim riječima započinje kazivanje pa
nastavi: „Koliko je sirotinje i cura zaplakalo zbog te ulice, Bože
sačuvaj. Mnogo je sirotinjskog zlata tu opljačkano ni za kakve
pare i cura zakukalo.“

„Kako opljačkano Hajdare,“ upitah.

„Šta ja znam, lahko eto kako. Život je čudo. Dovede insana u
razne situacije. Tako ljudi zapadnu u neimaštinu i moraju proda-
vati ono što su godinama brižljivo čuvali, a oni otkupe džabaluka.“

„A cure zakukale, kako?“

Šta ja znam, curama mangupi kupi veru (vjerenički prsten) pa
se zabavljaj po nekoliko dana ili mjeseci, završi posao i ostavi.
Ne volim proći tom ulicom, a kamo li kahve popiti. Ne znaš ti moj
Ibrahime, šta ja znam, ma ne znam ja.“

(iz istoimenog teksta objavljenog 04.12.2018. godine)

Čudan zeman nastade, sve fukara postade

Godinama su bili komšije i dobri drugovi. Rasli zajedno, skupa obrađivali oskudna imanja, išli u drva, kosili... Poslije balkanskih ratova Rako se brzo obogatio, a Mako dodatno osiromašio. Razlog. Rako je učestvovao u ratu, a Mako je ostao kući i držao se po strani. Nije želio ići na komšije i prijatelje sa kojima je do jučer dobro živio.

Zli ljudi, mučan vakat i siromaštvo natjeraše Maku da ode do Raka kako bi zatražio jedan dukat na zajam. Zima je bila na pragu, a u kući nedostajalo svega. Novopečeni domaćin ljubazno dočeka komšiju. Uvede ga u kuću i zaturi priču. Predosjećao je razlog posjete i u glavi pravio plan kako da izvuče duplu korist. Kako da zaradi na tuđoj nevolji. Poslije izvjesnog vremena, kada je domaćin namjenski zašutio, Mako iskoristi priliku i saopšti razlog posjete.

„Tako ti Boga, daj mi dukat a ja ću ti na jesen vratiti dva. Imam dvije koze. Čim prodam jarad i nešto ljetine vraćam ti. Nemam su čime zimu prezimiti. Pomagaj.“

„Ne beri brige komšija. Ti si veliki radiša i pošten čovjek. Ne sumnjam u tebe. Dat ću ti dukat. Kome ću ako neću tebi učiniti.“ Lukavi Rako započne razvlačiti pamet potrebitom čovjeku. Govorio je o teškom vremenu i mučnom životu. Kada primijeti znakove umora na jadniku pruži mu dukat i reče:

„Evo ti dukat, ali donesi mi nešto u zalog. Nije da ti ne vjerujem, ali adet je. Vidiš i sam kako se sve promijenilo.“

Mako je razmišljao šta da mu dadne. Na um pade mu sjekira. „Imam kući dobru sjekiru. Skoro novu. Majstorski skovanu, oklepanu i nasađenu. Jedino ti nju mogu dati. Koze ti ne dam. Od njih živimo.“

Bez riječi domaćin pristade na ovu pogodbu. Potrebiti ode kući i donese sjekiru. Gazda pogleda, vidi skoro nova, kvalitetna, uze je i ostavi iza vrata.

„Sjedi, da popijemo po rakiju. Završio si posao, a i odavno se nismo vidjeli. Oturio si se moj komšija.“

Mako presrećan sjede. Dobio dukat i još ga gotivi. Razmišlja šta mu je prioritet kupiti. Iako sjedi, već vidi sebe u dućanu kako trguje gas, so, opanke... Rako priča li priča ali ga on ne sluša. Brige oko idare često pomute pamet insanu. Tek kada ga domaćin rukom protrese po ramenu shvati gdje se nalazi.

„Trguješ li Mako, trguješ. I ja imam dušu. Dok si ti otišao do kuće i vratio se ja sam razmišljao o tebi. Nekako mi te žao, pa velim sebi – znamo se dugo godina i komšije smo, pa gledam kako da ti olakšam i pomognem da vratiš posuđeno. Nisam siguran da ćeš mi na jesen moći vratiti dva dukata odjednom. Puno je to za tebe. Evo ja pristajem da mi dug vratiš iz dva puta. Najlakše ti je da ti meni sada vratiš jedan dukat, a najesen mi daš onaj drugi. Tako nećeš ni osjetiti. Šta veliš, aaa?“

Namah, ne razmišljajući ni jednog trena siromašak zavuču ruku u džep izvadi posuđeni dukat i pruži ga gazdi. Rako opet zatvori priču. Hvalio je Makovo poštenje i rad. Laskao mu je i zavaravao ga. Uspavljivao umiljatim glasom i pričom. Poslije izvjesnog vremena isprati ga do ulaznih vrata. Ljubazno se pozdravi sa njim i poželje mu mnogo sreće. Mako se pjevajući uputi u pravcu kuće. Čim uđe u kuću zavuču ruku u džep, ništa, drugi isto... Sjede na krlju koja mu je služila kao stoličica i poče prebirati misli i razmišljati kud mu se izgubio. Zna da je uzeo, držao u ruci, metnuo u džep, a nema ga. Grozničavo je razmišljao. U neki vakat sjeti se da ga je vratio Raki i da ga nije ni iznio iz njegove kuće. Tek tada je shvatio da se zadužio dukat i da je ostao bez sjekire. Bolno jauknu, udari se šakama po licu i pade.

Ostala priča iako decenijama niko od ove dvije porodice ne živi

u Bijelom Polju. Rakini su svi poumirali od „španjolke.“ Makini su prije Drugog svjetskog rata odselili za Argentinu. Čudan zeman nastade, sve fukara (siromah) postade.

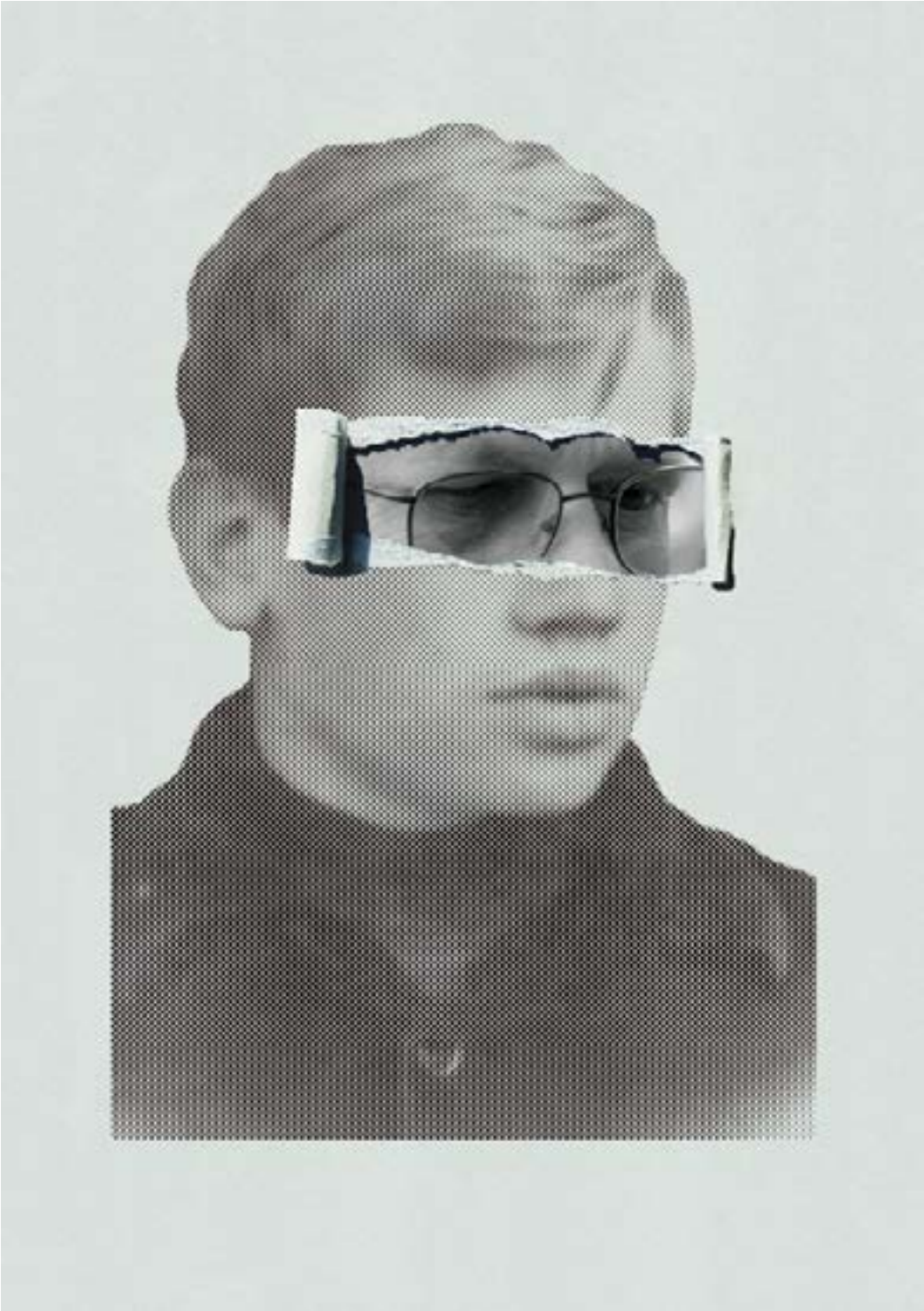
(tekst objavljen 31.08.2018. godine)

Bilješka o piscu

Ibrahim Ćikić, rođen je 23. maja 1956. godine u Bijelom Polju. Živi u Sarajevu i rodnom mjestu. Društveni aktivista, pisac, član Međunarodnog ekspertnog tima za istraživanje genocida instituta Kanada (IGC) i Društva novinara Bosne i Hercegovine. Autor knjige *Gdje sunce ne grije* i *Knjige o ljubavi*. Napisao je stotine kolumni, nastupao na brojnim televizijskim i radio emisijama, desetina međunarodnih i regionalnih promocija, okruglih stolova na temu zaštite ljudskih prava, slobode govora, borbe protiv zaborava, negiranja genocida i nekažnjivosti ratnih zločina.

Nakon što je odbio saradnju sa službom „Državne bezbjednosti“ (DB) Srbije i Crne Gore da lažno svjedoči protiv uhapšenih čelnika SDA u policijskoj akciji „Lim“ uhapšen je 24 – 28. februara 1994. godine kad je preživio strahovitu torturu i mučenja u Foči. Proveo je skoro godinu dana u bjelopoljskom Istražnom zatvoru i osuđen na dvije godine stroge robije. Prema navodima Međunarodnih institucija za zaštitu ljudskih prava najtragičnija ličnost policijske akcije „Lim“.

Njegova dokumentarna knjiga „Gdje sunce ne grije“ objavljena 2008. godine (imala tri izdanja) i danas izaziva veliku pažnju intelektualne i slobodnoumne javnosti kako u Crnoj Gori tako i u postjugoslovenskim državama i EU. Iniciran Ćikićevom knjigom prof. dr Milan Popović napisao je roman „IBRAHIM 2044 – 1994“ u podnaslovu „Kratki roman o čovjeku i Bogu.“

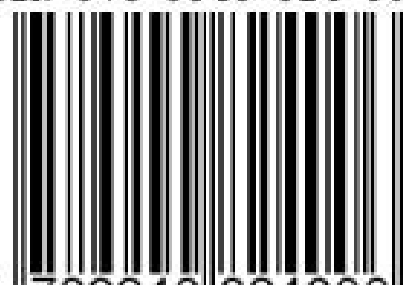
CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-9940-824-00-6
COBISS.CG-ID 20472836

Najlakše je za svoja (ne)djela tražiti krivca u drugom. Sam si kriv za sve što ti se desi. Bilo da je u pitanju dobro ili zlo. Sve je posljedica tvog djelovanja. Kriv si što nisi iako si morao i po ljudskim i nebeskim zakonima saslušati i drugu stranu.

ISBN 978-9940-824-00-6

9 789940 824006 >

čoviekom